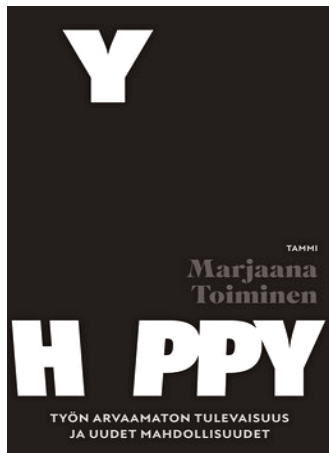

Muutoskyky ja sopeutumisen taito ovat työelämän supervoimia

Maria Joutsenvirta

Toiminen, Marjaana. (2022). *Hyppy. Työn arvaamaton tulevaisuus ja uudet mahdollisuudet*. Tammi. 132 sivua.

On paradoksi, että Suomessa eletään keskellä aineellista yltäkylläisyyttä, mutta hyvinvoinniksi ja edistykseksi mielletyt asiat uhkaavat ihmisen parasta. Ylikulutaminen uhkaa elinympäristöämme. Jatkuva kiireen ilmapiiri ja suorittamisen paine työpaikoilla haittaavat ihmisten läsnä olevaa kohtaamista sekä työssä että yksityiselämässä. Monista tuntuu, että aikaa ei jää riittävästi kaikkein tärkeimpiin ja elämään merkitystä eniten tuoviin asioihin.

Työn ja työelämän tulevaisuudesta keskustellaan ahkerasti. Aikamme suuret kehityskulut muokkaavat työelämää nopealla tahdilla. Tekoäly ja digitalisaatio tekevät monia ihmisen töitä tarpeettomiksi. Ekologisen kriisin vuoksi osa nykyisestä ympäristöl-

le haitallisesta työstä katoaa. Etätyö lisääntyy ja monen elämässä vapaa-aika sekoittuu työhön entistä tiiviimmin. Taloudellisesta epävarmuudesta ja osaamisen vanhentumisesta on tullut tekijöitä, jotka koskettavat monia, eri tavoin. Muutokset ravisuttavat totuttuja toimintamalleja ja herättävät huolta työn jatkuvuudesta, toimeentulosta ja työn merkityksellisyydestä. Kun tulevaisuus tuntuu epävarmalta ja pelottavalta, on viisasta pysähtyä miettimään, mitä mahdollisuuksia muutokset voivat pitää sisällään. On hyvä kurkistaa tulevaisuuteen avoimin mielin ja pohtia, mitä mielenkiintoista muutoksilla on tarjottavanaan.

Marjaana Toimisen kirjoittama *Hyppy. Työn arvaamaton tulevaisuus ja uudet mahdollisuudet* (2022) teos on tervetullut katsaus työn tulevaisuuteen vaikuttaviin ilmiöihin. Helppotajuisesti kirjoitettu kirja antaa lukijalle monia eväitä jäsentämään vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia muuttuvassa työelämässä niin yksilön, yrityksen kuin yhteiskunnankin tasolla.

Toimisen mukaan työelämässä on käynnissä outo myllerrys, jota on vaikea selittää yksiselitteisen tyhjentyvästi. Hän ottaa käsiteltäväksi ilmiöitä, jotka eivät hänen mielestään ole saaneet riittävästi huomiota. Teos piirtää realistisen tuntuista kuvaa muuttuvasta ja osin arvaamattomia kehityskulkuja sisältävästä työelämästä. Toimisen mielestä mahdollisuuksia on tässä ajassa hankalampi nähdä

kuin uhkia. Koska tulevaisuuteen voi ja pitää haluta vaikuttaa, uhkia pitäisi taklata:

Dystopian eli uhkakuvien toteutumisen varaan rakennettu tulevaisuus voi toimia herätteenä – mahdollisuuksista sen sijaan syntyy toimintaa.

Teos purkaa työelämän tulevaisuuteen liittyviä pelkoja ja myyttejä ja opastaa konkreettisin esimerkein, miten oman työn tulevaisuuden suuntaan voi vaikuttaa. Tulevaisuutta kannattaa muokata sekä ajattelun että tekojen tasolla. Kyse on myös omaan hyvinvointiin ja merkityksellisyyden kokemukseen vaikuttamisesta. Toiminen suuntaa viestiään työelämään astuville nuorille, heidän vanhemmilleen ja opinto-ohjaajille. Hän viestii myös alanvaihtajille ja sellaisiksi aikoville sekä johtajille ja esihenkilöille. Näkökulmana ja kontekstina on pohjoinen hyvinvointivaltio.

Voimme luoda tulevaisuutta itse

Teos kuvaa monia työn murrokseen vaikuttavia tekijöitä, joita ovat esimerkiksi työntekijöiden ja työnantajien kohtaamattomuuden ongelma, teknologinen murros, osaamisvaatimusten muutos, tutkintokeskeisyyden heikentyminen, ikääntymisen megatrendi, ilmastonmuutos ja vihreä siirtyminen. Ilmastonmuutos voi vaikuttaa työn tulevaisuuteen syvälli-

semmin kuin teknologian kehitys. Ikääntymisen vaikutuksia työn murrokseen on käsitelty vähän suhteessa siihen, että yhä useampi eläkeläinen haluaisi jollain tapaa pysyä mukana työelämässä.

Toimisen mukaan ”tulevaisuus ei vain tapahdu meille, sitä pitää myös luoda itse”. Myönteisen aktiivista suhtautumistapaa hän ehdottaa myös lukijalle, joka saattaa toimeentulonsa turvaamisen lisäksi pohtia, voisiko suuren osan valveillaoloajasta käyttää merkityksellisemmin ja palkitsevammin. Oman elämän ohjaksissa oleminen on Toimisen mielestä parempi vaihtoehto kuin tahdottomana, kyynisenä tai peräti toivottomana eteenpäin ajelehtiminen:

Kyky tehdä valintoja ja kantaa niistä vastuuta on oman hyvinvoinnin ja elämän mielekkyyden kannalta ratkaisevaa. Lisäksi uskon, että tunne autonomiasta, elämän hallinnasta ja omaehtoisuudesta heijastuu myös ulospäin. On helpompi huomioida muita, jos oma elämä on mielekästä.

Nimensä mukaisesti kirja kehoittaa tarvittaessa ottamaan rohkeasti vauhtia isompaankin hyppyyn:

Juuri nyt on oikea hetki sitä harkita. Näinä aikoina kannattaa myös uskaltaa. Se, jos mikä, luo toivoa paremmasta.

Palkkatyöstä omaehtoiseen työelämään

Tärkeä kohta kirjassa on kuvaus, jossa työelämän murroksen tuomat mahdollisuudet riippuvat yksilön tilanteesta. Murros voi joillakin johtaa pakon sanelemaan vaihtoehtomuuteen, jossa palkka ei riitä toimeentuloon

vaan alistaa tekemään useampaa työtä rinnakkain. Toiselle murros voi puolestaan tarjota omaehtoisuutta vapautta valita eri vaihtoehtojen välillä ja mahdollisuutta rakentaa rinnakkaisiakin rooleja ja työidentiteettejä.

Itsensä työllistämistä on tullut monelle entistä houkuttelevampi vaihtoehto palkkatyön rinnalla. Mediassa voimme lukea tarinoita, joissa ihminen on irtisanoutunut hyväpalkkaisesta kokopäivätyöstä ja ryhtynyt itsensä työllistäväksi freelanceriksi. Ratkaisun myötä elämästä on tullut rennompaa ja aikaa perheelle, ystäville tai harrastuksille on enemmän. Mahdollisuus toteuttaa omia intohimoja ja luovuutta on parantunut.

Toimisen mukaan palkkatyöstä irtautuminen on edelleen poikkeus ja herättää monissa epäilyjä, vaikka se onkin jo sosiaalisesti hyväksytympää kuin ennen. Ansainnan tapojen ja työ-käsitteen ymmärryksen pitäisi hänen mielestään monipuolistua:

Se voisi tarkoittaa, että nykyisten yksinyrittäjyyden ja yhteisössä kuukausipalkalla -vaihtoehtojen rinnalle syntyy uusia työsuhteen ja työn teon tapojen muotoja.

Uusien työn muotojen yleistymisen edellyttää, että työläinsäädäntöä muutetaan.

Nuorten vieraantumisen kokopäiväisestä palkkatyöläisyydestä, samoin kuin heidän lisääntyvä ympäristötietoisuutensa ja huolensa tulevaisuudesta, saattavat vauhdittaa Toimisen kuvaamaa työelämän uudistumista. Kyse ei ole nuorten laiskuudesta vaan siitä, että työllä pitää olla palkkaa ylevämpi tarkoitus, joka on linjassa tulevaisuuteen liittyvien kestävyysaasteiden ratkaisemisen kanssa.

Toimisen mukaan ”työelämä ei jakaudu enää tulevaisuudessa siis- teihin opiskelun, työn teon ja eläkkeen tai joutilaisuuden siiloihin”. Erillisten elämänvaiheiden sijaan opiskelu, vapaat ja työ lomittuvat toisiinsa ja vuorottelevat keskenään. Ainakin hän toivoo niin ja näkee työn tulevaisuus keskustelun päätyvän umpikujaan, jos vaihtoehtoiksi nostetaan vain perinteinen työsuhte tai siitä irtisanoutuminen ja yksinyrittäjyys.

Työidentiteetin tutkiskelu vahvistaa muutoskyvykkyyttä

Toiminen uskoo, että ihmisen kokema työidentiteetti vaikuttaa siihen, millaisia vaihtoehtoja hän kykenee työurallaan tunnistamaan. On haitallista, jos työidentiteetti kiinnittyy vain tiettyihin tehtäviin, tiettyyn asemaan tai rooliin. Tämä rajaisi yksilön työelämän liian ahtaaksi. Kyky nähdä mahdollisuuksia ja rohkeus tarttua niihin ovat tulevaisuuden työidentiteetin hyviä aineksia. Yksilön kannattaa arvioida omaa työuraansa ja osaamisen päivittämisen tarvettaan eri vaiheissa ja kartoittaa, mihin suuntaan on menossa ja mitä mahdollisuuksia ja valintoja itselleen avautuu. Näin ihminen pysyy hereillä ja parantaa kykyään reagoida mahdollisiin muutoksiin.

Koska tulevaisuutta ei vielä ole, sen viisaassa rakentamisessa tarvitaan kuvittelukykyä. Sen avulla on mahdollista tunnistaa myös vaihtoehtoisia työn tekemisen tapoja ja toimeentulon muotoja. Arvoin ja omaehtoisuuteen perustuva työelämä on Toimisen mukaan muutosvoima, joka on vasta ottamassa vauhtia. Koronapandemia näyttää vauhdittaneen kehitystä lisäten ihmisten vapauden kaipuuta ja halua tehdä asioi-

ta omilla ehdoillaan, hyvää työyhteisöä kuitenkin arvostaen.

Työn murros haastaa myös yritysten johtoa ja henkilöstöpolitiikkaa. Suomalaisyriyten HR-johtajien ajatuksiin viitaten Toiminen kuvaa työnantajayritysten uudistuvaa roolia työn murroksessa. Vastuullinen ja myönteinen työnantajakuva ei perustu enää niinkään työpaikan etuja korostaviin markkinointilauseisiin, vaan se on ”vuorovaikutteista, osallisuutta kasvattavaa, hyvinvointia arvostavaa, syrjintää kitkevää, moninaisuutta rakentavaa – ja tietysti vastuullista ekologisesti näkökulmasta”.

Elämme ennennäkemättömien muutosten keskellä niin työelämässä kuin laajemmin yhteiskunnassa. Toimisen kirjoittama teos on ajankohtainen, helpolukuinen ja suositeltavaa luettavaa kenelle tahansa, joka pohtii omaa työelämätulevaisuuttaan tai keinoja sopeuttaa organisaatioita muutoksiin. Kirjan tärkeintä antia on siitä välittyvä myönteinen sanoma, joka ruokkii ihmisen omaehtoista aktiivisuutta ja pyrkimystä rakentaa merkityksellistä elämää työn kautta. ■